

Kniha - almanach

Róbert Kováč

Bakalářská práce
2016

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Grafický design
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Róbert Kováč**
Osobní číslo: **K12016**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimédia a design – Grafický design**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Kniha – almanach**

Zásady pro vypracování:

Rozsah teoretické práce minimálně 25 stran + obrazové přílohy (dokumentace praktické části). Práci odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz Směrnice rektora č. 7/2014) ve formátu PDF na 1 ks CD (DVD) nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků elektronické podoby práce a 1 výtisk graficky zpracované bakalářské práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část: autorská kniha, její výuka na českých školách, soutěže a autoři
2. Praktická část: sborník autorských knih a publikací vytvořených na půdě FMK

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce v minimálním počtu 10 kusů pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

doporučené zdroje:

veškeré knihovnické a jiné fondy s literaturou na území ČR, SK, EU, webové stránky vztahující se k tématu, odborné časopisy a další literatura po konzultaci s vedoucím práce.

Vedoucí bakalářské práce: **M. A. Lenka Baroňová**
Kabinet teoretických studií
Datum zadání bakalářské práce: **2. listopadu 2015**
Termín odevzdání bakalářské práce: **13. května 2016**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2015

doc. Mgr. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

dr. ak. soch. Rostislav Illík
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně11. 12. 2015.....

Kováč Róbert

.....
Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalárska práca pojednáva o vzniku a histórii umeleckého žánru autorskej knihy. Prvá kapitola je venovaná charakterizácií autorskej knihy a vymedzeniu pojmov. Ďalej popisujem jej vznik a pôsobenie na svetovej aj československej scéne. Uvádzam hlavných predstaviteľov a súčasných autorov. Zaoberám sa súťažami zo zameraním na autorskú knihu a školami ktoré majú tento umelecký žáner zaradený vo výuke. Na záver popisujem výstavy, ktoré vystavujú autorské knihy.

Kľúčové slová: autorská kniha, súťaže, grafický design, história autorskej knihy, výuka na školách, výstavy, almanach, kniha

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals with the formation and history of Artist's book genre. The first chapter is dedicated to the characterization of an Artist's book and definition of the terms. Further, the final thesis describes the way how the is created and mutual influence between the Czech, Slovak and world's artistic scene. The main representatives and temporary authors are introduced. The final thesis also discuss the Artist's book contests and schools, where the Artist's genre is taught. In the end I cover the Artist's book exhibitions.

Keywords: author's book, competition, graphic design, history of the author's book, teaching in schools, exhibitions, almanac, book

Ďakujem vedúcej mojej práce pani M. A. Lenke Baroňovej za spoluprácu a k pomoci pri hľadaní informácií k teoretickej časti. A ostatným ktorí boli ochotný poskytnúť potrebné podklady pre zhotovenie mojej praktickej práce.

Prehlasujem že odovzdaná verzia bakalárskej práce a verzia elektronická nahraná do IS/STAG sú totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČASŤ	9
1. AUTORSKÁ KNIHA	10
1.1 VYMEDZENIE POJMOV.....	10
1.2 FORMA KNIHY	11
1.3 KNIHA AKO OBJEKT	11
2. VZNIK AUTORSKEJ KNIHY	12
2.1 POČIATKY VZNIKU.....	12
2.2 LIVRE D'ARTISTE	13
2.2.1 ROZDIEL MEDZI LIVRE D'ARTISTE A AUTORSKOU KNIHOU	13
2.3 PRVÁ POLOVICA 20. STOROČIA	14
2.4 ROZVOJ V 20. STOROČÍ.....	15
2.5 60. ROKY Z POHLADU AUTORSKEJ KNIHY	17
3. ROZVOJ V ČESKOSLOVENSKU	19
3.1 PRIEKOPNÍCI	20
3.2 BRNENSKÁ TRADÍCIA.....	20
3.3. SÚČASNÍCI.....	21
3.3.1 DOC. DR. JIŘÍ H. KOČMAN.....	21
3.3.2 MILAN KNIŽÁK	22
3.3.3 JIŘÍ HADLAČ.....	23
3.3.4 JIŘÍ KOLÁŘ.....	23
3.4. MLADŠIA GENERÁCIA	24
4. SÚŤAŽE	26
4.1 FENOMÉN KNIHA.....	26
4.2 ART BOOKS WANTED INTERNATIONAL AWARD	26
4.3 EVROPSKÁ AUTORSKÁ KNIHA	27
4.4 NEJKRÁSNEJŠÍ ČESKÁ KNIHA.....	28
4.4 NAJKRAJŠIE KNIHY SLOVENSKA.....	28

5. VÝUKA KNIHY NA ČESKÝCH ŠKOLÁCH.....	29
5.1 ATELIÉR PAPIRU A KNIHY, FAVU VUT V BRNĚ.....	29
5.2 FAKULTA UMĚNÍ OSTRAVSKÉ UNIVERZITY.....	30
5.3 ATELIÉR KNIHA A TVAROVÁNÍ PAPIRU NA ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITĚ V PLZNI	30
5.4. ATELIÉR GRAFICKÝ DESIGN NA UNIVERZITĚ TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ.....	31
5.4. ATELIÉR RESTAUROVÁNÍ PAPIRU, KNIŽNÍ VAZBY A DOKUMENTŮ NA PARDUBICKEJ UNIVERZITĚ.....	31
6. VÝSTAVY	32
6.1 MUZEUM MODERNÉHO UMĚNÍ V OLOMOUCI.....	32
6.2 ART ARMARIUM, BRNO.....	32
6.3 DOX CENTRUM SOUČASNÉHO UMĚNÍ, PRAHA	33
6.4 NITRIANSKA GALÉRIA, NITRA.....	33
6.5 NÁRODNÍ TECHNICKÁ KNIHOVNA, PRAHA.....	34
6.6 GALERIE KLEMENTINUM, PRAHA.....	34
II. PRAKTICKÁ ČASŤ.....	35
ZBORNÍK AUTORSKÝCH KNIH ATELÉRU GRAFICKÝ DESIGN FAKULTY MULTIMEDIÁLNÍCH KOMUNIKACÍ UNIVERZITY TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ	36
ZÁVER.....	41
ZOZNAM POUŽITĚJ LITERATÚRY A ĎALŠÍCH ZDROJOV	42
ZOZNAM A ZDROJE OBRÁZKOV.....	45

ÚVOD

V praktické části som sa zamerával na autorské knihy ktoré vznikli na Fakulte multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a ateliéru Grafický design. Téma so zameraním na autorskú knihu sa na našom ateliéri zadáva už pravidelne každoročne, práve preto vzniklo rukami študentov veľké množstvo originálnych diel, ktoré však nie sú nikde dokumentované a prezentované. Väčšina z nich je fyzicky uskladnená v školskom archíve a ostatné u samotných autorov. Naš ateliér však za jeho dlhé pôsobenie túto tvorbu nedokumentuje. Preto som si určil za úlohu zozbierať a zdokumentovať, za pomoci M. A. Lenky Baroňovej, doterajšie študentské autorské knihy a zo všetkých potrebných nazbieraných materiálov vytvoriť zborník, ktorý by dokumentoval a prezentoval tvorbu nášho ateliéru.

V teoretickej časti som sa na začiatku snažil charakterizovať autorskú knihu a vymedziť jej základné pojmy, formy a podoby. V nasledujúcej kapitole sa venujem samotnému vzniku tohto umeleckého prvku, prvými zmienkami o autorskej knihe a pohnutkami, k jej vzniku. Zaoberám sa rozvojom autorskej knihy vo svete a rôznymi jej podobami v 20. storočí, čo bola doba jej najväčšieho rozkvetu. Popisujem jej spojenie s českou scénou, ktorá má bohatú a zaujímavú históriu a tradíciu v tomto umeleckom žánri. Uvádzam a charakterizujem autorov, ktorí svojou tvorbou významne prispeli k rozvoju autorskej knihy.

Ďalej rozoberám súťaže, ktoré sú zamerané práve na autorskú knihu, popisujem ich vznik a hlavné charakteristiky. V mnohých z nich boli úspešne zaradené práve aj práce našich študentov. S tým súvisí aj výučba tohto umeleckého prvku, preto som rozobral jednotlivé ateliéry univerzít, ktorých výučba a zameranie súvisí z autorskou knihou. Pri počte autorských kníh vznikajúcich každoročne na školách, ale tiež od umelcov, ktorý sa venujú tomuto oboru niet divu, že v Čechách je množstvo výstav práve s touto tematikou. V nasledujúcej kapitole som preto popísal niektoré z významných a úspešných výstav na tému autorskej knihy. Je dôležité, aby aj naša škola mala zborník so študentskými prácami, ktorý by ukazoval nadanie a tvorbu študentov.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. AUTORSKÁ KNIHA

1.1 VYMEDZENIE POJMOV

Kým autorská kniha nadobudla svoje pravé označenie prešla mnohými fázami. Ale za prvé oficiálne označenie „artist’s book“ autorská kniha vďačíme umelkyni a kurátorke Diane Vanderlip, ktorá upútala pozornosť s exhibíciou roku 1973 s názvom „Artists’ Books“ v Moore College of Art v Philadelphii. Výstava zahrnula umelcov ako napríklad Sol Lewitt, Ed Ruscha a Lawrence Weiner, ktorý videli svoje knihy ako alternatívny vyjadrovací prostriedok v alternatívnych výstavných priestoroch galérie. Napriek tomu sa názory umelcov kritikov a odborníkov v otázke a charakterizácii autorskej knihy líšia aj do dnes a mnohí ju považujú za najprevratnejší fenomén doby 20. storočia. ¹

Východisko, z ktorého tento žáner vychádza môžeme samozrejme hľadať v rôznych typoch umeleckej tvorby v histórii, ako je konceptuálne umenie dadaizmus, hnutie Fluxus a pop-art. V základe sa od „klasickej knihy“ líši predovšetkým zámerom autora a je vnímaná ako komplexné umelecké dielo na úrovni klasickej umeleckej tvorby ako je maľba, socha a podobne. Jedná sa o pojem označujúci knihu spracovanú jedným umelcom obrazovej aj textovej časti. Aj keď z historického hľadiska vieme, že to tak zo začiatku nebývalo a na jednej autorskej knihe sa podieľalo viacero autorov s viacerými zámermi. Diela sú špecifické svojou originalitou, nízkym počtom kusov, použitím ojedinelých netradičných materiálov, alebo naopak ľahko dostupných nenákladných a lacných materiálov. Z týchto dôvodov je jasné, že sa autorská kniha často vzdáľuje od klasického vnímania knihy, vypúšťa jej tendencie a búra predpísané vzory. Tradičné vnímanie knihy vychádza predovšetkým z rozvoja tlačovej technológie a jeho problematiky, ako tiež rozvoja polygrafie a papierenstva. Tieto technológie sa v priebehu hlavne posledných pätnásť rokov neustále menia a zdokonaľujú. ²

Preto v prípade autorskej knihy nejde ani tak o klasické čítanie obsahu, ako skôr o vnímanie celkovej hmoty a pochopenie autorovho umeleckého zámeru a myšlienky, ktorú kniha nesie. Z dôvodu častej ručnej tvorby, či použitia ojedinelých materiálov, či nákladnej produkcii väčšina autorských kníh vzniká v obmedzenom počte kusov, čo jej pridáva na hodnotu.

1 [Http://cdm.reed.edu](http://cdm.reed.edu) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://cdm.reed.edu/cdm4/artbooks/index.php>

2 [Https://www.artsy.net](https://www.artsy.net). [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/gene/artists-books>

Jirí Vlach sa o tvorbe a zámere autorskej knihy vyjadril takto. *„Jejich tvůrci jsou výtvarníci, hudebníci či básníci, kteří chápou formu knihy (včetně všech významových vazeb, které vzhledem ke své kulturní specifice má) jako ideální pro realizaci svého díla. Nastupuje tak kniha mnohdy na místo kresby či obrazu, ale také sochy, skladby či básně.“*³

1.2 FORMA KNIHY

V stredoveku bola kniha symbolom duchovnej moci a bohatstva, neskôr sa v dvadsiatom storočí stala vecou prestíže a vzdelanosti. Bol to akýsi návod na život. Pre generáciu vyrastajúcu v 60. rokoch minulého storočia bola spojená z nedočkavým čakaním na knižné novinky, asi o desať rokov neskôr sa kniha menila s politickým režimom a lákavými začali byť samizdatové knihy od zakázaných autorov. V súčasnej dobe je mladá generácia zavalená obrovským počtom titulov, autorov a žánrov, kde sme dospeli až k určitej neprehľadnosti. Možnosť hľadania sa rozšírila o internetové vyhľadávanie. Táto voľnosť na jednej strane prispieva k dostupnosti širokého spektra informácií a inšpirácii, no na druhej strane sťažuje selektovať kvalitné zdroje. Preto sa dnes pri ničím neviazanom umelcovi môžeme stretnúť aj s profesionálnym prístupom ku knihe, amatérskym alebo vybraným vkusom, či radikálnym prístupom k designu. Príkladom sú knihy sklenené, keramické knihy z kameňa, knihy pletené, knihy ručne písané až po knihy svietiace, hovoriace a kombinácie rôzneho druhu.⁴

1.3 KNIHA AKO OBJEKT

Označenie kniha ako objekt je pojem označujúci formu knihy, ktorá sa svojou podobou a výsledným spracovaním približuje skôr k umeleckému objektu, soche a podobne. Tento trend bol v rozkvele hlavne v 60. rokoch 20. storočia, kde umelci nadväzovali na dadaistickú tvorbu a taktiež k tomu prispeli aj umelci z hnutia Fluxus. Významnými tvorcami v tomto odvetví okrem pár umelcov tvoriacich v dadaistickom duchu boli umelci spadajúci ku skupine Multiply, ktorá sa formovala v rokoch 20. storočia. Tvorba knižných objektov sa potom po dobu 70. a 80. rokov stala prirodzenou súčasťou konceptuálneho umenia. Niektorí umelci sa na toto odvetvie špecializujú, iní zas len letmo dotýkajú. Zaujímavým príspevkom v tomto období bola výstava „Knihy objekty“, ktorú usporiadal Peter Babák pre Brnenskú Galériu mladých, ktorý dnes pôsobí ako predný

3 [Http://concept.avu.cz](http://concept.avu.cz). [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://concept.avu.cz/studijni-texty-study-scripts/collatanea-prosperova-knihovna/kniha/autorske-knihy/>

4 HADLAČ, Jiří. Jiří Hadlač: výtvarné proměny knihy: Moravská galerie v Brně, Husova 14, Brno, 14. ledna - 14. února 1993. V Brně: Moravská galerie, [1993]. [44] s. ISBN 80-7027-021-7.

grafický designér. Hlavnými predstaviteľmi, ktorí sa zaoberali knihou ako objektom v tomto období, boli napríklad J. H. Kocman, Vladimír Havlík, Jan Činčera a ďalší. Na výstave boli prezentované práce mnohých umelcov, ktorých tvorba v tejto oblasti je skôr len čiastočným príspevkom. napríklad Peter Kvíček, ktorý si pohrával s knižnou väzbou, Jiří Valoch ktorý, pracoval z rôznymi rezmi písma a podobne.

Za spomenutie určite stojí aj výstava, ktorá tomuto záujmu o tvorbu predchádzala. Bola to výstava „Paper Art“, ktorá sa konala roku 1987. Sústreďovala skôr na prezentovanie autorského papiera, na výstave sa zúčastnili umelci ako J. H. Kocman, Miloš Šejna a Jan Činčera, ale ich presah z autorského papiera do podoby autorskej knihy a knihy ako objektu bol značne poznateľný. V mnohých prípadoch je však ťažké jasne od seba oddeliť pojmy autorská kniha a kniha ako objekt. Na českej umeleckej scéne sa kniha ako objekt objavuje hlavne v súvislosti s konceptuálnym umením.⁵

2. VZNIK AUTORSKEJ KNIHY

2.1 POČIATKY VZNIKU

Nie je žiadnych pochyb že autorská kniha je doménou ktorá sa začala vytvárať v 20. storočí. Autorská kniha je rozhodne veľkým atribútom v umení a literatúre tohto storočia. Síce sa jedná o doménu 20.storočia no počiatky autorskej knihy môžeme pokojne hľadať už v 19. storočí.

Za prvého priekopníka v rámci tvorby autorskej knihy ako takej by sme mohli považovať britského maliara a spisovateľa pôsobiaceho v druhej polovici 17. a prvej polovici 18. storočia Williama Blakea, ktorý sa snažil o spojenie vizuálnej a písomnej formy. Popri tom, čo produkoval tradičné knihy, bol značne radikálny vo svojom pre- svedčení spojenia textu a vizuálu do jedného celku. Príkladom je jeho kniha „songs of innocence and of experience“, ktorú napísal, ilustroval a ručne domalovával každú stranu zvlášť, spolu so svojou ženou Catherine. Vďaka tomu sa stal samostatným vydavateľom, kníhtlačiarom a distribútorom a odpútal sa od vtedajšieho komerčného vydavateľstva. Práve to bolo kľúčové v tvorbe autorskej knihy ako ju poznáme dodnes. No napriek tomu, že sa zdá, že práve William Blakea je kľúčovou postavou v tvorbe autor-

5 DĚDINOVÁ, Tereza. Fenomén kniha: výtvarná výchova a umění knihy = Phenomenon: the book. Vyd. 1. Editor Radek Horáček. Boskovice: Albert, 2008, 92 s. ISBN 978-807-3261-566.

skej knihy, je často prehliadaný kritikmi a historikmi, ktorý sa prikláňajú k názoru že za vznikom autorskej knihy stojí umelecké zoskupenie s názvom livre d'artiste.⁶

2.2 LIVRE D'ARTISTE

Livre d'artiste vznikla pod rukami parížskeho obchodníka s umením menom Ambrose Vollard (ktorý začal pôsobiť okolo roku 1890 až 1900) a jeho spolupracovníka v Daniela-Henry Kahnweileriho, ktorý tvoril o pár rokov neskôr. Vollard a Kahnweileri si rýchlo uvedomili príležitosť publikovať luxusné originálne knihy v spolupráci s mladými a populárnymi umelcami vtedajšej doby. Ich cieľovou skupinou bola rýchlo sa rozrastajúca buržoázna spoločnosť v 19. storočí. Vollard bol v spojení s umelcami ako napríklad Georges Rouault, Kahnweiler, Apollinaire, Picasso a ostatnými kubistami. Produkovali knihy rôznych žánrov väčšinou to boli knihy veľkých formátov s pridanou hodnotou ručne maľovaných ilustrácií, koláží, ručne písaných textov a použitých ojedinelých materiálov.

Experimentovali ako z obsahom, tak aj s formou. Livre d'artiste sa chopil šance na rýchlo sa rozrastajúcom obchodnom trhu 19. storočia, a tak v tomto odvetví vytvorili úspešný trh popri knižnej produkcii, maľbe a voľnej soche. Konkurovali hlavne pomocou známych mien, ktoré s nimi spolupracovali. Skupina si zakladala nie na klasickej spolupráci medzi umelcom a spisovateľom, ale na spolupráci medzi maliarom, dizajnérom, typografom, kníhviazačom a predajcom. Tu sa vynoril častý problém a spory medzi spolupracovníkmi, medzi umelcom, ktorý bol autorom myšlienky a predajcom predstavujúcim Livre d'artiste. Knihy v podaní Livre d'artiste sa zdajú byť príliš uzavreté na úkor produkcie a s núteným vzťahom textu a obrazu zasadeného do zaužívaného formátu. Táto skupina pôsobila iba vo Francúzku a nemala žiadne paralely v Anglicku či Nemecku.⁷

2.2.1 Rozdiel medzi Livre d'artiste a autorskou knihou

Hlavným rozdielom medzi Livre d'artiste a autorskou knihou, ako ju poznáme vo všeobecnosti je, že knihy pod vedením Livre d'artiste boli často iniciované vydavateľom kde bol len veľmi malý, alebo žiaden vzťah medzi umelcom a spisovateľom. Naopak autorská kniha sa rozumie ako dielo jedného autora, alebo spoločné úsilie viacerých

6 [Http://guides.library.yale.edu](http://guides.library.yale.edu). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://guides.library.yale.edu/content.php?pid=17291&sid=4320102>

7 [Http://www.granarybooks.com](http://www.granarybooks.com). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.granarybooks.com/books/drucker2/drucker2.4.html>

autorov. V oboch prípadoch je to koncipované od začiatku ako integrovaný celok. Motívy na vytvorenie knihy sú taktiež odlišné. Kým pre Livre d'artiste bolo motívom finančné ohodnotenie na novom trhu, u autora autorskej knihy vo väčšine prípadov ide o interpretáciu myšlienky a svojho osobného názoru. Preto je autorská kniha vo väčšine prípadov netradičná vo svojej forme a obsahu a na rozdiel od Livre d'artiste je často spájaná s maliarstvom či sochárstvom.

Ďalšou špecifickou kategóriou ktorá spadá niekde medzi tieto dva pojmy a rozširovala sa až neskôr, je Fine Press, autorská kniha. Táto kategória je úzko spätá s Livre d'artiste. Kým niektorí umelci pracujú samostatne, tak drvivá väčšina členov spadajúcich pod Fine Press tvorila v spolupráci spisovateľa a umelca.⁸

2.3 PRVÁ POLOVICA 20. STOROČIA

V približne rovnakom čase, keď sa Európa hnala bezhlavo do prvej svetovej vojny, rôzne skupiny avantgardných umelcov sa začali zameriavať na vydávanie brožúr, plagátov, magazínov a kníh. Je logické, že to ovplyvnilo a podporilo vývoj autorskej knihy. Ruský a európsky avantgardní umelci, ako napríklad Filippo Tommaso Marinetti, Alexander Rodchenko, El Lissitzky, Fernand Léger a André Breton sa chopili úlohy pretvoriť konvencie knihy pomocou typografie, materiálu a ilustrácii. Typografia sa stala hlavným bodom seba vyjadrovania. Tieto knihy skúmali jazyk a typografiu za pomoci búrania tradičnej sadzby a syntaxe knihy. Iný zas pretvárali formát knihy, jeho štruktúru a vnímali knihu ako objekt.

Obr. 1. – El Lissitzky, *About Two Squares*, 1922.

Obr. 2. – Fernand Léger, *La Fin du Monde*, Filmée par L'Ange N.-D.

8 <http://www.philobiblon.com>. [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.philobiblon.com/DevArtistsBook.shtml>

Tvorbu autorských kníh by sme mohli hľadať koncom 19. storočia. Objavujú sa príklady kníh, ktoré by sme podľa ich formy a podoby mohli priradiť k autorským knihám. Jeden z autorov je Henri de Toulouse-Lautrec, maliar a ilustrátor francúzskeho pôvodu pôsobiaci v Paríži. Vytvoril okolo roku 1894 súbor šestnástich ilustrácií speváčky a kabaretnej tanečnice Yvette Gulberto, ktorá bola Lautrekovým obľúbeným objektom. Ilustrácie vyobrazovali speváčku pri pracovnej činnosti v zákulisí divadla, pri líčení, na javisku a podobne. Forma knihy bola jednoduchá, listy s ilustráciami mali štvorcový formát a boli zviazané stuhou. Keďže mal Lautrec blízko ku speváčke jeho ilustrácie mali hlbší význam, než len ako doplnok k textu.⁹

2.4 ROZVOJ V 20. STOROČÍ

Avantgardné knihy vyrobené ruským a talianskym futuristickým hnutím boli motivované predovšetkým snahou produkovať lacné a ľahko reprodukovateľné knihy, ktoré sa mohli pohodlne a jednoducho šíriť. Stále ale zostávali pod kontrolou umelca. Mnohé z týchto kníh boli vytvorené v malom množstve a za použitia lacných materiálov. Takáto forma nenákladnej výroby knihy dovoľovala autorovi oslobodiť sa a z mála peňazí vytvoriť ľahko šíriteľné médium. Dobrým príkladom tohto je autor manifestu futurizmu Filippo Tommaso Marinetti, ktorý za svoj život vypracoval mnoho zaujímavých autorských kníh. Jedna z najznámejších je *Les Mots en Liberté Futuristes*. V tejto knihe spája všetky technické znalosti autora. Obsahuje tri typografické kompozície na plagátoch, ktoré je potrebné vytrhnúť a tým pádom zničiť celú knihu v záujme vidieť jej obsah.¹⁰ Experimentovať sa začalo aj v oblasti fotografie a vzniklo mnoho cestovateľských albumov, ktoré značne ovplyvnili fotografov a tvorcov kníh, ako napríklad Nové hnutie Realizmu v Nemecku v roku 1920, ktoré svoje fotografie používali v autorských knihách.¹¹

Ruský futurizmus sa postupne po ruskej revolúcii pretváral na konštruktivizmus. Samozrejme, že tiež konštruktivistické autorské knihy mali veľký vplyv na ďalšie európske avantgardy. Napríklad El Lissitského značne ovplyvnili nové typografické princípy používané v Bauhause vo Weimari a v hnutím De Stijl v Holandsku. Lissitzky používal modernú typografiu s použitím jednoduchých sans serifových fontov. Ďal-

9 CASTLEMAN. A century of artists books. Museum of Modern Art: distributed by Harry N. Abrams, c1994, 263 p. ISBN 08-109-6124-5.

10 [Http://cdm.reed.edu](http://cdm.reed.edu). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: http://cdm.reed.edu/cdm4/artbooks/avant_garde.php

11 [Http://guides.library.yale.edu](http://guides.library.yale.edu). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://guides.library.yale.edu/content.php?pid=17291&sid=4320102>

ší známi umelci zaoberajúci sa autorskou knihou sú Kurt Schwitter, Kate Steinitzova s knihou *Strašiak* (1925) a Theo van Doesburg s periodikom skupiny *De Stijl*.¹²

Obr. 3. a 4. – Filippo Tommaso Marinetti, *Les Mots en Liberté Futuristes*, 1919.

Pre prvé popudy stojace za vznikom autorských kníh by sme mohli vďačiť obdobiu surrealizmu, kde mnohí umelci experimentovali s formou zdieľania autorovej myšlienky. Vývoj fotografie zapríčinil spájanie rôznych aspektov umenia v jeden celok, k čomu bola autorská kniha vhodným prostriedkom. Vznikali koláže či už v maliarstve ako aj vo fotografii. Bolo by ťažké nájsť umelecké hnutie v 20. storočí ktoré by nemalo nič spoločné s tvorbou autorských kníh alebo časopisov. Napriek tomu neboli autorské knihy nijak zvlášť kodifikované či kriticky začleňované do dejín umenia 20. storočia. Ďalším krokom v tvorbe autorskej knihy bolo hnutie Dada v rokoch 1910 až 1920. V Európe už v tomto období bola kniha ako umelecký objekt rozšírená. Používala sa ako vyjadrovací prostriedok sociálneho, politického, alebo osobného názoru autora. Na rozdiel od Ameriky, ktorá bola s ideou knihy ako umeleckého diela pozadu až do roku okolo 1960.¹³

V povojnovom období v rokoch okolo 1940 až 1950 pôsobi viaceri umelcov, ktorí začínajú skúmať médium knihy v rôznych smeroch. Patrí sem napríklad zoskupenie CoBrA, umelcov pôsobiacich v Dánsku, Belgicku a Holandsku. Taktiež zoskupenie Lettrists, pôsobiace vo Francúzku, vedené Isidore Isou a Maurice Lemaître, ktorí boli hlavnými experimentátormi v období približne od 1948 až 1950. Ďalej môžeme uviesť spisovateľov Augusta a Harolda De Campos, pôsobiacich v Brazílii. Po roku 1950 umel-

12 <http://cdm.reed.edu>. [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://cdm.reed.edu/cdm4/artbooks/lissitzky.php>

13 <http://www.metmuseum.org> [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.metmuseum.org/toah/hd/surr/hd_surr.htm

ci začali čoraz viac experimentovať s hudbou a inými netradičnými formami súvisiacimi s knihou.¹⁴

2.5 60. ROKY Z POHLADU AUTORSKEJ KNIHY

Dadaizmus (1916-1922) ako výtvarné a literárne hnutie vzniklo vo Švajčiarsku počas 1. svetovej vojny. Bol protestom proti vojne, ľudskej hlúposti, buržoáznej spoločnosti a vtedajším kultúrnym a umeleckým konvenciám. Hnutie chcelo zmeniť svojou tvorbou nielen históriu umenia, ako tomu bolo doposiaľ v rôznych odvetviach umeleckých smerov, ale snažili sa zmeniť celé fungovanie sveta. Zakladali si na tom, že nie je dôležitá forma, ale samotný odkaz, preto si nepotrpeli na materiál, či výstavné priestory. Hnutie bolo založené Georgeom Maciunasom a ďalšími významnými členmi boli napríklad Yoko Ono, či Joseph Beuys a iný.¹⁵ Sem patrí v oblasti autorskej knihy aj tvorba Marcela Duchampa. Jeho diela boli väčšinou kolektívnou prácou.

Dôležitými postavami v povojnovom období v Európe bol bezpochyby Dieter Roth a Edward Ruscha. Dieter Roth zastupuje nemecko-švajčiarsku scénu a Edward Rusch Americkú, môžeme preto hovoriť o dvoch zdrojoch autorskej knihy v povojnovom období. Zatiaľ čo Edward Rusch sa vyznačoval strohosťou a minimalizmom a mal bližšie k neodadaizmu, na ktorý naviazalo v tej dobe aj hnutie Fluxus. Dieter Roth, ktorý začal pracovať s témou autorskej knihy, asi od roku 1950 vypracoval viacero sérii autorských kníh, ktoré systematicky zmenili formu knihy v rokoch 1950 až 1960. Je autorom viac než stovky titulov autorskej knihy. Roth bol taktiež prvým, kto začal na svoje knihy používať už vytláčené staré novinové papiere či komixové knižky.

Obr. 5. a 6. – Edward Rusch, *Every Building on the Sunset Strip*, 1966.

14 [Http://theculturetrip.com](http://theculturetrip.com) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://theculturetrip.com/europe/the-netherlands/articles/cobra-marxist-expressionism-of-a-postwar-generation>

15 [Http://www.theartstory.org](http://www.theartstory.org). [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.theartstory.org/movement-fluxus.htm>

Úspěch Rothovej tvorby sa ukazuje už aj v tom, že napriek tomu, že jeho domáca produkcia na Islande bola nesmierne malá, Rothove knihy boli vydávané v mnohých vydavateľstvách v Európe, Severnej Amerike a Nemecku nakladateľom Hansjörgerom Mayerom. Tým sa jeho tvorba stala ďaleko dostupnejšia než tvorba akéhokoľvek autora pred ním.¹⁶

Za tvorcu prototypu autorskej knihy považuje Edward Rusch. Ako dobrý príklad je jeho kniha s názvom *Twentysix Gasoline Stations*, realizovaná v roku 1962 v náklade 400 kusov. Obsahuje dvadsaťšesť po sebe nasledujúcich čiernobielych fotografií benzínových čerpacích staníc na ceste z jeho domova v Los Angeles v Kalifornii, ku domu jeho rodičov v Oklahoma City. Jeho následná tvorba má podobný charakter. Často dokumentuje urbanistický priestor, čo vyvoláva otázku, aký je rozdiel medzi dokumentárnou a umeleckou fotografiou a jeho vzťah s Pop Art v jeho tvorbe.¹⁷

V rokoch 1960 sa autorská kniha ako médium plne usadila v USA a v Európe. Dokonale zapadla do alternatívnej scény vtedajšej doby. Aj napriek tomu, že bola produkovaná samotnými autormi malými nákladmi, dalo to autorovi veľkú slobodu v produkcii. Za vznik a rozšírenie autorskej knihy nevďačíme len novým technológiám, ale aj historickému pozadiu z minulosti a vyvíjajúcim sa alternatívnym novým smerom v umení. Vďaka rozšíreniu technológie tlače, sa podarilo vytvoriť základ pre vznik mnohých malých, ale renomovaných nakladateľstiev, ako napríklad Visual Studies Workshop (v Rochesteri), Nexus Press (v Atlante, Georgia), New York Center for the Book Arts, Pacific Center for the Book Arts (v San Franciscu), Coracle Press v Dockingu (v Simon Cutts), Printed Matter (v New Yorku), and the Graphic Arts Press in the Woman's Building (v Los Angeles). V zemiach s totalitným režimami tieto idey nahrádza samozrejme samizdatová literatúra.¹⁸

Neskôr sa od konca roku 1970 v oblasti autorskej knihy začal rozvíjať silne viditeľný trend, a to kniha ako objekt a kniha ako socha. Tento trend bol zjavný najmä v USA, ale rovnako aj v Európe. Podnietila ho hlavne tvorba dadaistického umelca Marcela Duchampa a jeho kniha s názvom (*Prière de toucher*) *Please Touch*, ktorú vytvoril už v roku 1947 s odliatkom ženského poprsia na obálke.

16 [Http://www.granarybooks.com](http://www.granarybooks.com). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.granarybooks.com/books/drucker2/drucker2.4.html>

17 [Http://www.tate.org.uk](http://www.tate.org.uk). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.tate.org.uk/about/projects/transforming-artist-books/summaries/edward-ruscha-twentysix-gasoline-stations-1963>

18 [Http://www.granarybooks.com](http://www.granarybooks.com). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.granarybooks.com/books/drucker2/drucker2.4.html>

Obr. 7. – Marcel Duchamp, *Prière de toucher*, 1947.

Týchto hodnôt sa uchopili najmä umelci tvoriaci pod záštitou pop-art, ktorí často experimentovali s materiálom, následkom čoho vznikali knihy z kovu, umelej hmoty, dreva, hliníka, kameňa či gumy. Okolo roku 1980 sa tento trend naďalej prehľboval a začali sa naplno tvoriť knihy ako socha a rôzne inštalácie v ambiciózných rozmeroch a formách o veľkostiach skrine až po veľkosť miestnosti v spojení s videom, počítačom a rôznou technikou. Za posledných tridsať rokov môžeme vidieť vysoký nárast umelcov tvoriacich autorskú knihu. Umelci stále tvoria nové materiály a mnohé z nich nakoniec skončia v knižnej podobe. Konajú sa výstavy, kniha sa stáva uznávaným umeleckým aspektom popri tradičným formách umenia sa stala vhodným prostriedkom k vyjadreniu širokého spektra námetov.¹⁹

3. ROZVOJ V ČESKOSLOVENSKU

Rozmach autorskej knihy môžeme v Československu nájsť hlavne v 60. a 70. rokoch 20. storočia, kde po normalizácii vidieť novú potrebu vo vyjadrovaných prostriedkoch. Ideálnym prostriedkom bola práve neverbálna komunikácia, ako jedna z mála slobodných médií vtedajšej doby, ktorá prísne kontrolovala a cenzurovala akékoľvek známky protestu proti režimu. Práve to donútilo mnohých umelcov k popudu tvoriť a seba vyjadrovať sa pomocou tohto nového média. Objavuje sa tvorba umelcov rovnako kvalitná ako umelcov zahraničných.

19 [Http://www.granarybooks.com](http://www.granarybooks.com). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.granarybooks.com/books/drucker2/drucker2.4.html>

3.1 PRIEKOPNÍCI

Túto tvorbu predznamenal najmä tvorba maliara, ilustrátora, grafika a tvorcu kníh Josefa Váchala, ktorý začal tvoriť už od päťdesiatych rokov. Meno Josefa Váchala je často spájané s tvorbou toho najlepšieho, čo sa týka knižnej tvorby 20. storočia. Váchala mu venuje skoro celé svoje produktívne obdobie v rokoch 1910 až 1940, kde sa jeho tvorba zďaleka neobmedzuje len na ilustráciu či text, ale knihu vnímal a tvoril ako jednotný celok. Knihy tvorí v malom počte kusov, niekedy v jedinom výtlačku. Váchala bol známy tým, že skvelo ovládal knižnú techniku a kládol veľký dôraz na kvalitné spracovanie svojich kníh. Opieral sa o zabehnuté konvencie a predstavy bibliofilov. Mnoho umelcov, ktorý po ňom nasledovali nemali toľko praxe v tvorbe kníh, čo nebolo úplne nevýhodné, pretože neboli viazaní a v ich tvorbe sa neprejavovali klasické aspekty tvorby knihy ako u Váchalu.²⁰

Ďalšími boli napríklad umelci pohybujúci sa okolo hnutia Aktual, ktorý sa zameriavali na nové formy umenia a samizdatovú literatúru. Hlavným predstaviteľom bol Milan Knížák, Jan Maria Mach, Vít Mach a ďalší. Ďalšou zaujímavou osobou bola predstaviteľka českého a európskeho surrealizmu Toyen (vlastným menom Marie Čermínová), zo vzácnu knižkou s názvom *La Forêt Sacrilège* ktorá vznikla v roku 1970 v Paríži. Kurátorka výstavy Vilma Hubáčková v Pražskom Klementine s výstavou s názvom „*Místo pro imaginaci*“, o knihe hovorí:

„Skládá se ze tří částí – obsahuje bibliofilii s textem Jeana-Pierra Dupreyho, soubor surrealistických ilustrací od Toyen realizovaných technikou suché jehly na zeleném hedvábí. Zajímavá je i speciální kazeta z bílého polystyrénu s reliéfním zvířecím motivem. Bílá krabice je vložena do pouzdra ze zeleného plexiskla a celek tak získává charakter originálního knižního objektu.“²¹

3.2 BRNENSKÁ TRADÍCIA

Do priamej línie brnenských objaviteľov rozhodne patrí konceptuálny umelec J. H. Kocman, ktorý bol inšpirovaný a hlásil sa k odkazu Jindřicha Svobody. Kocman sa zaoberal tvorbou knihy ako objektu, zameriaval sa tiež na papier a jeho podoby. V roku 1998 založil a tridsať rokov viedol Ateliér papiera a knihy. Patril k popredným

20 SOBOTA, Jan. *Knih jako objekt*. Pardubice, 2000. ISBN 80-902-5815-8.

21 Vilma Hubáčková, tisková zpráva, národní knihovna České republiky, 13. 5. 2013

protagonistom konceptuálneho umenia, taktiež zvaného aj „brněnského okruhu“ spolu s Pavlem Rudolfem, Janem Wojnarem a ďalšími.

Hlavným prvkom Kochmanovej tvorby je práve papier, ktorý podrobne skúmal a sledoval jeho vplyv na celkové pôsobenie knihy. Po určitej dobe po hlbšom porozumení procesu knižnej technológie sa zameril predovšetkým na tvorbu „prázdnej knihy“, tzv. metaknihy obsahujúcej jedine prázdne listy papiera, ktoré nesú len jemnú stopu pôvodného odkazu farebnosti či úlomky textu. Tu sa snažil poukázať na estetickú hodnotu a spojenie knihy s papierom. K brněnskej tradícii v tvorbe autorskej knihy by sme mali spomenúť umelca Jindřicha Svobodu, ktorý vo svojej značne prispel k českému novodobému knihárstvu. Svojou prácou s rôznymi technikami zdobenía väzby, aplikáciami farby na materiál väzby a používaním a kombinácie kože a papiera.²²

3.3 SÚČASNÍCI

Samozrejme aj v súčasnej dobe môžeme nájsť mnoho významných umelcov ktorý svojou tvorbou prispievajú k tvorbe autorskej knihy a ďalej rozširujú jej možnosti a v mnohých prípadoch ju spájajú z novými technológiami.

3.3.1 Doc. Dr. Jiří H. Kocman

Svoju tvorbu prezentoval na 17 samostatných výstavách doma a na 12 v zahraničí. Participoval na 95 kolektívnych výstavách doma a 177 v zahraničí. Pôvodne vyštudoval Vysokú školu veterinárnu a 27 rokov pracoval v odbore klinickej farmakológie, legislatívy, registrácie a informatiky veterinárnych liečiv na Ústave pre štátnu kontrolu veterinárnych biopreparátov a liečiv v Brne. Výtvarným umením sa intenzívne zaoberá od r. 1965; od lyrickej abstrakcie prešiel ku konceptuálnemu umeniu, autorským knihám a paper artu. Súkromne študoval estetiku u Jiřího Valocha a náuku o papieri, knižnú väzbu u Henricha Slobody. Neskôr aj reštaurovanie papiera a kníh u Tomáša Vyskočila. Pri založení Fakulty výtvarných umení VUT v Brne kde bol vyzvaný, aby sa ujal založenia Ateliéru konceptuálnych tendencií, avšak dáva prednosť externým prednáškam a následne sa ujíma praktických cvičení; ako základov knihárstva a základov knižnej väzby. Neskôr ako externý pedagóg zakladá Kabinet papier a knihy, ktorý je vo svojom konceptuálnom poňatí ojedinelý v stredoeurópskom univerzitnom prostredí. V akademickom roku 1998 až 1999 pôsobil vo funkcii prodekana pre tvorivú činnosť a v rokoch

22 DĚDINOVÁ, Tereza. Fenomén kniha: výtvarná výchova a umění knihy = Phenomenon: the book. Vyd. 1. Editor Radek Horáček. Boskovice: Albert, 2008, 92 s. ISBN 978-807-3261-566.

2002 až 2007 bol prodekanom pre tvorivú činnosť a vonkajšie styky. V roku 2004 sa stal štatutárnym zástupcom dekana FaVU v Brne.²³

Obr. 8. – Jiří H. Kocman, *JHK. Book in Blue, No. x18x. 1979.*

3.3.2 Prof. Milan Knížák, Dr.A.

Prof. Milan Knížák preto, že ho neprijeli na AVU v Prahe nastúpil na Vysokú školu pedagogickú v Prahe, obor výtvarná výchova a ruština. Štúdium zanedbával, a preto ho nedokončil. Po absolvovaní povinnej vojenčiny bol prijatý na AVU v Prahe ale ani tú kvôli nepochopeniu zo strany učiteľov nedokončil. V roku 1965 prijatý do Zväzu československých výtvarných umelcov. To už mal za sebou prácu, ktorá našla odozvu hlavne v zahraničí. Bol pozvaný do USA kam som sa dostal až v roku 1968, kedy mu bol vydaný pas. Neskôr študoval rok matematickú analýzu na matematicko-fyzikálnej fakulte UK v Prahe. V rokoch 1990-1997 pôsobil ako rektor Akadémie výtvarných umení v Prahe, kde je stále vedúcim pedagógom. Prof. Knížák vytvoril a napísal celkom 4 cestopisy, z ktorých text o Amerike vznikol ako prvý. vydané v obmedzenom náklade samizdatu. V roku 1990 boli vydané súborne. V priebehu 70. a 80. rokov vydal samizdat v obmedzenom náklade, ako aj knihy Ukážky Hudobných aktivít Milana Knížáka, ktoré súvisia predovšetkým s jeho aktivitami v hnutí Aktual a knihu Trochu módy, zaznamenávajúcu návrhy, skice, kresby odevov a šperkov, ktoré boli pôvodne v 60. rokoch nosené ľuďmi okolo spomínanej skupiny Aktual.²⁴

Práce Milana Knížáka sa na aukčnom trhu kontinuálne objavujú ešte len posledné dva roky, spolu s tým, ako postupne zberatelia začínajú javiť záujem o naše umenie druhej polovice 20. storočia. Knížákov aukčný autorský rekord doteraz drží jeho maľba z roku

23 <http://kpk.ffa.vutbr.cz/jhk/> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://kpk.ffa.vutbr.cz/jhk/>

24 <http://www.milanknizak.com> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.milanknizak.com/zivotopis/>

1966 Peklo, predané pred dvoma rokmi v Prague Auctions za 97 tisíc korún. V tej chvíli však išlo už o jej tretí aukčný predaj za posledných deväť rokov.²⁵

Obr. 9. – Milan Knižák, *Kniha dokumentů*, 1986.

3.3.3 Jiří Hadlač

Ďalej by sme mohli spomenúť tvorbu autora Jiřího Hadlače. Zásadný význam pre toho autora mal hlavne text. Dalo by sa povedať, že tvoril skôr knihy o texte než knihy o knihách. Taktiež Hadlač tvoril knihy ako objekt, ktoré mali podobu zložených trojrozmerných objektov, kde sa snažil o spojenie obsahu papiera s textom. Vo svojich dielach rád pracoval s kožou, hlavne s kožou na ktorej bol poznateľný ľudský dotyk a čas. Kožu často kombinoval z rôznymi materiálmi ako je napríklad sklo príkladom je dielo venované Francovi Kafkovi s názvom Proces. Inde zas spája kožu s kovom ako tomu je v diele Komu zvoní hrana od E. Hemingwaya. Hadlačovým vrcholom v oblasti tvorby autorskej knihy sú jeho knihy tvorené listami z ručne spracovaného papiera.²⁶

3.3.4 Jiří Kolář

Zaujímavá je taktiež cesta tvorby Jiřího Koláře, ktorá smerovala skôr k vizuálnej poézii. Preto je jeho osoba v súčasnosti spájaná skôr s tvorbou básnickou a tvorbou rôznych koláží, ktoré sú inšpirované surrealizmom. Kolář došiel vo svojej tvorbe spájania literatúry a výtvarnej tvorby ďalej. Jeho cieľom bolo úplne oprostie sa od slova. Tento cieľ sa nakoniec pokúsil vyjadriť pomocou inštalácie rôznych predmetov zavesených na šnúrke, tieto predmety ktoré nazýval „verše“ ktoré potom rôzne usporiadaval, čo nazýval uzlové alebo žiletkové básne. Do tvorby sa zapojil taktiež Kolárov dobrý priateľ Ladislav Novák, ktorý inovatívne kombinoval text a výtvarnú zložku. Jeho tvorba je

25 <http://www.artplus.cz> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/autorske-knihy-milana-knizaka-na-trhu>

26 GABRIELOVÁ, Bronislava. Výtvarní umělci dneška: met. materiál. Díl 2, Miloš Slezák, Jiří Hadlač: [obrazy, grafika, sochy, plakáty... aj.]. Brno: Městské kulturní středisko Stanislava Kostky Neumanna, 1986.

vedená v duchu experimentovania s papierom, kolážami, kresbou, básňami a podobne. Začína pracovať so slovami a textom ktoré skladal do obrazcov. Svojou tvorbou sa s týmto druhom práce priblížil k tzv. konkrétnej poézii. Jeho tvorba ďalej pokračovala, vytváral rôzne koláže kde nájdený text dostával novú podobu. Novákova tvorba sa najbližšie ku autorskej knihe priblížila v jeho objektových básňach, ktoré tvoria texty do ktorých zasahuje krčením papiera, ich zalepovaním či zväzovaním.²⁷

Lubomír Krupka umelec a tvorca kníh, popisuje autorskú knihu v dnešnej scéne ako umelecké remeslo. Tvorbu kníh skôr poníma ako akýsi koníček a vraví: „*Myslíme na zadní vrátka, což je důkaz toho, že jsme si pořídili tuto technologii, i když starou, v podstatě neekonomickou, ale z výtvarného hlediska zajímavou.*“²⁸

Postupný nástup a rozvojom digitálnej technológie spôsobil akýsi odstup od klasickej tvorby hmatateľnej knihy, knihy ako objektu. Autorskú knihu teraz nachádzame spracovanú v rôznych digitálnych podobách. Avšak experimenty z fyzickým materiálom neustupujú a vo výtvarnom umení naďalej ostáva kniha ako duchovné poslanstvo a naďalej je plne sa rozvíjajúcim umeleckým prvkom.

3.4 MLADŠIA GENERÁCIA

K súčasným autorom tvoriacim autorskú knihu by sme mohli vďačiť najme množstvu súťaží ktorý ich v tejto tvorbe podporujú a motivujú už počas štúdia. V poslednej dobe sme mohli vidieť napríklad úspešnú tvorbu Julie Kačerovskej študujúcu doktorandské štúdium na Fakulta výtvarných umení VUT v Brně. Ktorá svojou autorskou knihou *Krajina papíru* umiestnila medzi päticou výťažných prácí medzi skoro tisícovkou zúčastnených umelcov venujúcim sa tomuto žánru. Na otázku venovala takú pozornosť práve papieru Julie Kačerová odpovedala takto.²⁹

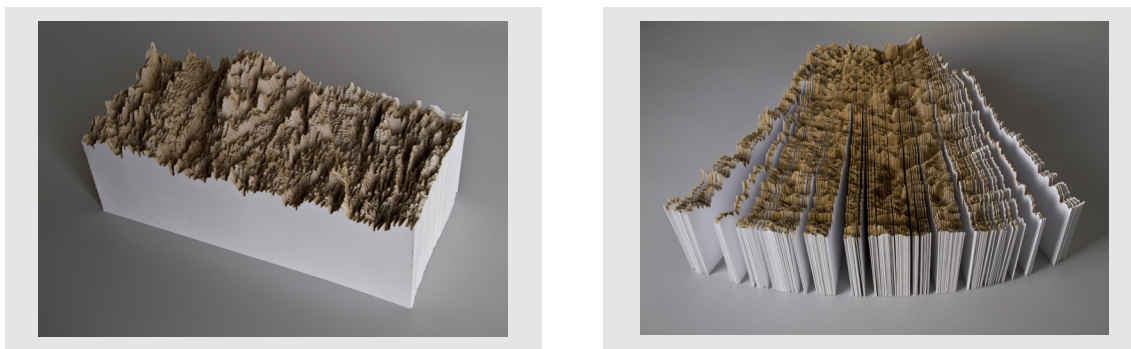
„*Když člověk vidí papír, tak si řekne: To je plochý materiál. A pro někoho možná i fád- ní. Já jsem se rozhodla, že ho budu zkoumat víc zblízka a ukázalo se, že při přiblížení papíru se objevuje neuvěřitelně zajímavá struktura připomínající krajinu.*“³⁰

27 Jiří Hadlač: Výtvarné proměny knihy. Brno: Moravská galerie, 1993, ISBN 80-702-7021-7

28 [Http://www.ceskatelevize.cz](http://www.ceskatelevize.cz). [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/135601-kniha-jako-vytvarny-objekt/> Lubomír Krupka

29 [Http://www.ceskatelevize.cz](http://www.ceskatelevize.cz) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1179826-kniha-jako-umelecke-dilo>

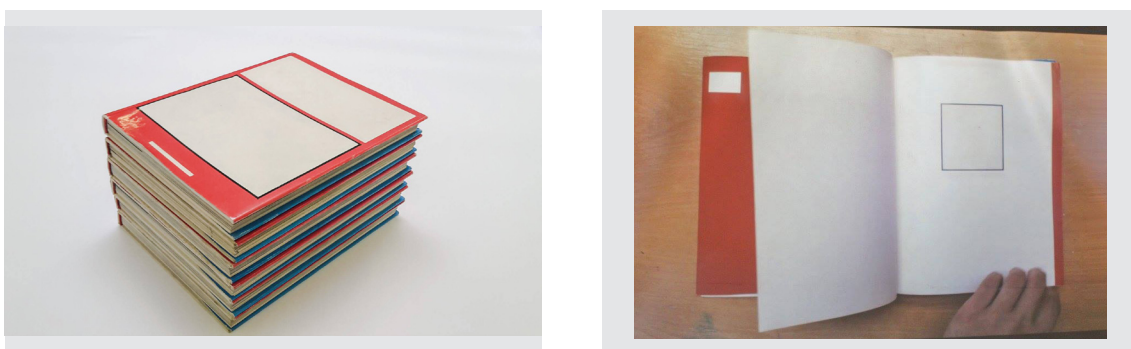
30 [Http://www.rozhlas.cz](http://www.rozhlas.cz) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radio_cesko/exkluzivne/_zprava/1044497

Obr. 10 a 11. – Julie Kačerovská, *Krajina papíru* 2009.

Ďalším autorom ktorý bol nedávno za svoju tvorbu ocenený je Petr Jambor. Ten si za svoju knihu *Palimpsest* odniesol prvé miesto v kategórií bibliofília a autorské knihy v súťaži *Nejkrásnější české knihy roku*. Ku Jamborovmu dielu sa Ivan Matejka vyjadril v článku pre *Literární noviny* následovne.

„Petr vzal starší knihu a zcela ji zbavil původního obsahu, aniž přidal obsah nový. Na čtenáře nechává působit, jak konstatuje porota, čistou plochu papíru, osamocené rámečky a čisté barevné plochy. Mystifikace? Technologická záhada?“³¹

Obr. 12 a 13. – Petr Jambor, *Palimpsest* 2015.

Nie je pochyb o tom že nám nových a úspešných autorov bude každým rokom pribúdať najmä vďaka čoraz väčšej popularite súťaží so zameraním práve na autorskú knihu.

31 [Http://www.literarky.cz](http://www.literarky.cz) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.literarky.cz/literatura/222-literatura/22042-krasa-to-je-oemetna-vc>

4. SÚŤAŽE

4.1 FENOMÉN KNIHA

Fenomén kniha vznikla v roku 1998 na popud Katedry výtvarnej výchovy Pedagogickej fakulty MU v Brne. Jedná sa o súťažnú výstavu prác študentov vysokých škôl. Táto akcia prináša realizáciu v širokom rozpätí od knižnej typografie a ilustrácie, až po tvorbu objektov či experimentovanie s podobou papiera a inými materiálmi. „Fenomén kniha již je fenoménom“ uviedol na jednej z výstav súťaže prodekan Pedagogické fakulty Masarikovy univerzity Vladimír Richter. Súťaži sa darí znovu a znovu prinášať práce ktoré bežnú definíciu knihy v jej podstate prekračujú. Niektoré diela patria skôr do oblasti typografie či ilustrácie, iné majú podobu autorskej knihy a ostatné zas patria do oblasti knihy ako objektu, alebo majú prvky priestorovej inštalácie. V súťaži ide o prieskum možností kam až môže podoba knihy dosiahnuť a stále si udržať pomenovanie kniha.³²

„Každý ročník odráží určitý vývoj. Je vidět, jak školy pracují se studenty, jak se posouvají neustále dál a zároveň reagují na nové módní trendy. Některé prvky zase naopak zůstávají klasické.“³³

zhodnotil Pavel Brabec predseda komisie pôsobenie súťaže. V roku 2008 vyšla monografia venovaná desiatim rokom tejto prestížnej súťaže. Pri svojom dlhom pôsobení bol posledný 15. ročník súťaže v roku 2013.

4.2 ART BOOKS WANTED

Významné miesto v tejto oblasti zaujíma medzinárodné nakladateľstvo zo sídlom v Prahe a Bruseli s názvom Edition Lidu. Zakladajú si na myšlienke podporovať a prezentovať umeleckú tvorbu a dať začínajúcim umelcom možnosť prezentovať svoju tvorbu na vyššej úrovni. Aj z tohto dôvodu Edition Lidu usporadúva od roku 2012 medzinárodnú súťaž s názvom ART BOOKS WANTED International Award, pre všetkých tvorcov autorských kníh, či už ide o ručnú prácu alebo digitálnu tvorbu malých v podobe publikácii, komiksov, fotografických kníh, autorských denníkov a podobne.

32 HORÁČEK, Radek. Fenomén kniha: Phenomenon the book [katalóg]. Brno, 2007.

33 [Http://www.munimedia.cz](http://www.munimedia.cz). [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://www.munimedia.cz/prispevek/aktualne-na-vystave-fenomen-kniha-ozivaji-slova-3339/>

Do medzinárodného projektu ART BOOKS WANTED sa aj napriek jeho krátkemu pôsobeniu prihlásili autori z rôznych častí sveta napríklad USA, Veľká Británia, Španielsko, Taliansko, Francúzsko, Švajčiarsko, Belgicko, Švédsko, Fínsko, Česká republika, Slovensko, Poľsko a Irán. V súčasnom druhom ročníku sa do projektu zapojilo až 35 krajín. Vďaka vysokej účasti do druhého kola vybrali postupujúcich 117 diel, ktoré boli zaradené do medzinárodnej výstavy. Práce z prvého kola sú prezentované na oficiálnych webových stránkach a práce ktoré postúpili do druhého kola sú prezentované v medzinárodných umeleckých magazínoch, ako aj v iných médiách ako účasť na medzinárodnej putovnej výstave, ktorá má v priemere návštevnosť asi dvestotisíc ľudí. Výstava sa koná na miestach ako Milan Design Week, Operae Design Festival Torino, BI-Centre for Contemporary Design, Designblok v Prahe a ďalších.³⁴

4.3 EVROPSKÁ AUTORSKÁ KNIHA

Jedná sa o vôbec prvú celoeurópsku súťaž autorskej knihy. Vznikla na počín Múzea užitého umenia vo Viedni v spolupráci s Medzinárodným centrom grafiky v Lublane a Uměleckoprůmyslovým muzeem v Prahe. Jej hlavnou myšlienkou je podpora tvorby autorskej knihy, priblíženie tohto umeleckého žánru širšej verejnosti a prehĺbenie poznatkov z jej histórie. V rámci celoeurópskej výstavy sa prihlásilo cez 900 kníh, z nich bolo vybraných hlavných 5 ocenených. Ďalších 45 získalo čestné uznanie, a z nich bola vytvorená putovná výstava ktorá bola realizovaná v Österreichisches Museum für angewandte Kunst vo Viedni, International Centre of Graphic Arts v Lublane a v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Prahe. Výsledky putovnej súťaže prinášajú zaujímavé porovnanie, v ktorom má aj česká tvorba svoje miesto vďaka autorke Julie Kačerovej a jej knihe „*Krajina papíru*“ ktorá sa umiestnila medzi päťcou víťazných návrhov.

Samotná výstava má muzeálny charakter z ktorých je konkrétnych päť vybraných víťazných diel ukážkou akéhosi princípu tvorby autorskej knihy. Autori kombinujú papier z textilom, tvoria knihu ako objekt, niektorý sa knihou len ľahko inšpirujú a výsledná autorská kniha pozostáva z minimalistických útržkov pripomínajúcich knihu. Ďalšie vystavené diela tieto prístupy tvorby ďalej rozvetvujú, či už esteticky alebo konceptuálne. Zaujímavosťou tejto výstavy je spôsob inštalácie, pri ktorej sú jednotlivé knihy umiestnené v na mieru vytvorených vitrínach, kde sklo nahradila priesvitná fólia a pri knihách ktoré si vyžadujú kontakt s divákom sú vytvorené otvory a inštalácia

34 [Http://www.editionlidu.com](http://www.editionlidu.com). [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://www.editionlidu.com/artbookswanted/the-project/>

rešpektuje zámery autorov. K celej výstave vyšiel obsiahly katalóg v anglickom jazyku popisujúci jednotlivú tvorbu vybraných autorov, v ktorom je priestor na výklad príbehu konkrétneho diela.³⁵

4.4 NEJKRÁSNEJŠÍ ČESKÁ KNIHA

Ďalej určite stojí za zmienku ocenenie Nejkrásnejší česká kniha roku, ktorú udeľuje Památník národního písemnictví s Ministerstvom kultury České republiky. Súťaž má začiatky už v roku 1928. Posudzované je grafické, ilustračné a polygrafické spracovanie knihy vydané v českých nakladateľstvách a tlačené v českých tlačiarňach vždy za posledný kalendárny rok. Hlavnými kritériami súťaže je súlad medzi všetkými výtvarnými stránkami knihy. Nasledujúci výber potom už balansuje medzi knihou „klasickou“ a knihou, ktorá prináša inovácie v oblasti grafického designu. V súčasnej dobe sa skladá zo šiestich kategórií ktoré zahŕňajú, odbornú literatúru, krásnu literatúru, literatúru pre deti a mládež, učebnice pre školy, knihy o výtvarnom umení, katalógy, bibliofílie a autorské knihy. Tento rok sa uskutočnil už 50. ročník súťaže do ktorého sa zapojilo cez 270 titulov. V šiestich kategóriách dominovali skôr tie skromnejšie než veľkolepé knižné objekty. Porota sa skôr ako na čítanie knihy sústreďuje na celkový vzhľad, nové riešenia a kreativitu použitých materiálov. Vybrané a ocenené knihy sú potom vystavené v Památníku národního písemnictví, Moravské galérii v Brne, Národním technickém muzeu a na Designbloku.³⁶

4.5 NAJKRAJŠIE KNIHY SLOVENSKA

Súťaž Najkrajšia kniha Slovenska je pokračovateľom tradície založenej v roku 1965. Súťaž sa uskutočnila už 22-krát, pričom 22. ročník sa počíta bez československých ročníkov. Hodnotí sa v nej kvalita a úroveň vizuálnej stránky kníh. Odborná porota posudzuje knihy podľa výtvarných hodnôt, polygrafických požiadaviek aj podľa súhry všetkých zložiek knižného celku. Výsledkom hodnotenia je kolekcia 20 kníh, ktoré spĺňajú náročné výtvarné a technické kritériá a sú vyhlásené za „Najkrajšie knihy Slovenska“. Hlavné ceny získalo osem titulov. Od svojho vzniku sleduje zámer zvyšovať výtvarnú úroveň a kvalitu polygrafického spracovania kníh. Hlavným usporiadateľom

35 [Http://www.abot.mak.at](http://www.abot.mak.at). [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: http://www.abot.mak.at/show_content.php?hid=2

36 [Http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz](http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz). [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-nckr/>

súťaže je BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti v spolupráci s Ministerstvom kultúry SR, Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, Slovenskou národnou knižnicou a Zväzom polygrafie na Slovensku.³⁷

5. VÝUKA KNIHY NA ČESKÝCH ŠKOLÁCH

5.1 ATELIÉR PAPIRU A KNIHY, FAVU VUT V BRNĚ

Najstaršiu tradíciu vo výučbe knihy a papiera má Vysoké učení technické v Brne a jeho Fakulta výtvarných umění. Tradícia školy siaha až do roku 1899. Avšak tvorba kníh sa v škole usadila až roku 1997, keď bol na škole zvolený dekanom profesor Igor Zhoře, ktorému sa podarilo obsahovo a aj teoreticky rozšíriť výučbu dejín umenia. Následne to viedlo aj rozdeleniu diplomovej práce na tejto fakulte k teoretickej a praktickej časti. A práve za vedenia dekana Igora Zhoře bol pod Ateliér grafického designu v roku 1998 zahrnutý nový odbor Ateliér papiera a knihy. Na jeho čele stál už spomínaní doc. MVDr. J. H. Kocman, pod ktorého vedením je ateliér až dodnes, ale od roku 2011 funguje ako Kabinet papíru a knihy.

Na oficiálnej stránke ateliéru popisuje študijný program Jiří Kocman stručne ako: „*Práce v ateliéru je zaměřena tématicky, což znamená, že na jeden až dva semestry je pro celý ateliér zadáno jedno hlavní téma a několik doplňkových témat. K hlavnímu tématu jsou pořádány specificky zaměřené semináře, studenti vypracovávají řešerše a ve společných konzultacích se diskutují aspekty různých řešení. V případě technologicky méně náročných finálních realizací mají studenti možnost si vybrat k dalšímu řešení některéz doplňkových témat. Těžištěm práce ateliéru je koncepční tvorba knih ve smyslu knih svébytných.*“³⁸

Docent Kocman si pre vedenie ateliéru zvolil pevný poriadok práce, jej zvládnutie vyžaduje nielen zručnosť a pochopenie tradičných remeselných postupov spojených s papierníctvom a knihárskou technológiou, ale v rovnakej miere intelektuálny prístup, racionálne myslenie, teoretické vzdelanie a rozhľad v súčasnej aj minulej tvorbe. Na škole sa každoročne prednáša *Náuka o papíru a Náuka o knize*, ďalej sa konajú cvičenia zamerané na technológiu, papier a kniha. Jedenkrát za štyri roky sa dokonca otvárajú

37 [Http://www.snk.sk/sk/](http://www.snk.sk/sk/) [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.snk.sk/sk/56-novinky-2016/974-najkrajšie-knihy-slovenska-2015-cena-snk-putuje-aj-do-japonska.html>

38 [Http://kpk.ffa.vutbr.cz.](http://kpk.ffa.vutbr.cz/) [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: <http://kpk.ffa.vutbr.cz/apkuvod.php?anoat=1>

predmety ako Reštaurovanie papiera a Reštaurovanie kníh garantované špičkovými odborníkmi vo svojom obore. Ateliér si dáva za cieľ do sveta „vypustiť“ absolventa, ktorý by sa ideálne uplatnil vo voľnej umeleckej tvorbe ako aj v úžitkovej sfére, ako napríklad kníhviazač so zameraním na komplexné riešenie špeciálnych edícií, bibliofilii a podobne. Za dobu existencie ateliéru sa podarilo usporiadať sedem ateliérových výstav, ktoré boli venované aktuálnej tvorbe študentov a vedúcich ateliérov.³⁹

5.2 FAKULTA UMĚNÍ OSTRAVSKÉ UNIVERZITY

Ďalšou školou z podobným študijným odborom je Ostravská univerzita kde sa na Fakulte umění nachádza Ateliér obalového a knižného designu. Ťažiskom výučby je tvorba zameraná na obal a knižnú grafiku smerom k priemyselnému spracovaniu, knižnú väzbu a tiež na voľnejšiu tvorbu, ako aj autorskú knihu. V ateliéri sa všetky tieto prvky vzájomne prelínajú a nadväzujú na seba. Študenti sú vybavený kvalitným poznaním z oblasti technológie, remeselných zručností a súčasne uplatňujú nové informácie, technológie a trendy z odboru grafického designu. Základným médiom, s ktorým študenti pracujú je papier a lepenka vo všetkých svojich podobách. Absolventi ateliéru by mali nájsť uplatnenie predovšetkým v oblasti vysoko špecializovaného výtvarného odboru knižnej kultúry, v širokej oblasti grafického designu, ako aj v oblasti knižnej väzby a obalového designu.⁴⁰

5.3 ATELIÉR KNIHA A TVAROVÁNÍ PAPIRU NA ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITE V PLZNI

Ateliér so zameraním na tvorbu autorskej knihy sa nachádza aj na Západočeskej univerzite v Plzni, na Fakulte designu a umění Ladislava Sutnera. Ateliér s názvom kniha a tvarování papíru je, ako už názov popisuje, zameraná na prácu s papierom v logickej nadväznosti na oblasť ilustrácie, grafický design a knižnú úpravu. Druhou oblasťou zamerania ateliéru je tvorba autorskej knihy, jej forma pohybujúca sa na hranici medzi knihou a objektom. Študenti sú vedený k zvládnutiu histórie a terminológie oboru, k získaniu praktických znalostí a princípov v tvorbe výroby obalu, výroby knihy, zvládnutiu tvorby písma. Znalosti absolventa tohto ateliéru sú rovnomerne rozložené medzi

39 [Http://www.czechdesign.cz](http://www.czechdesign.cz). [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: <http://www.czechdesign.cz/tema-ta-a-rubriky/papir-kniha3321>

40 [Http://www.osu.cz](http://www.osu.cz). [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://www.osu.cz/index.php?kategorie=34492&id=2915&obor=1515>

praktické a teoretické znalosti v oblasti výtvarnej kultúry. Získanú prípravu dokážu využiť podľa jednotlivých špecializácii ako samostatný tvorca, alebo člen tímu.⁴¹

5.4 ATELIÉR GRAFICKÝ DESIGN NA UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Aj na našej škole sa venujeme tvorbe autorskej knihy. Výučba prebieha konkrétne na Fakulte multimediálních komunikací ateliéru Grafický design. V priebehu bakalárskeho a magisterského štúdia sa na tomto obore študenti môžu zoznámiť s množstvom techník spojených s tvorbou autorskej knihy. Do výučby je zaradených množstvo workshopov, ktoré približujú výrobu knihy. Zo štúdiom v ateliéri Grafický design je spojený taktiež predmet Typografia pod vedením M. A. Lenky Baroňove, ktorá pravidelne každý rok zadáva semestrálnu úlohu s vytvorením autorskej knihy.

5.5 ATELIÉR RESTAUROVÁNÍ PAPIRU, KNIŽNÍ VAZBY A DOKUMENTŮ NA PARDUBICKEJ UNIVERZITE

Taktiež by sme mohli spomenúť ateliér ktorý sa nezaobera primárne tvorbou autorskej knihy, ale jej reštaurovaním. Čo taktiež spadá do tejto oblasti. Takýto odbor má svoje miesto na Fakulte restaurování Pardubickéj Univerzity. Vzhľadom k tomu, že sa jedná o prácu s historickou knižnou väzbou, musia študenti dokonale ovládať remeselnú činnosť a prácu kníhviazača. Súvisia s tým samozrejme aj veľmi dobré znalosti v oblasti histórie knihy, knižnej väzby a dejín knižnej kultúry. Dôležitým k dosiahnutiu úspešnej činnosti v ateliéri patrí znalosť reštaurovania rozličných materiálov ako je papier, koža, drevo, kov, pergamen a ďalšie, s ktorými sa v praxi mohol stretnúť každý deň so spojením s tvorbou autorskej knihy. V rámci štúdia je taktiež kladený dôraz na estetické aspekty v oblasti reštaurovania. Absolvent takého štúdia by mal byť schopný po poznaní a zvládnutí všetkých týchto faktorov úspešne pokračovať v ďalšej činnosti reštaurátorstva v múzeách, galériách, archívoch či knižniciach. Mal by byť schopný sa vysporiadať z najrozličnejšími druhmi objektov na ktoré narazí, ktoré sú nositeľmi historickej, umelecko-historickej či výtvarnej hodnoty ako papier rukopisov prvotiskov, či tlačovín po roku 1500, alebo tiež priemyselnej tlače z posledných storočí. Tým, že sa roku 2000 tento obor povýšil na vysokoškolskú úroveň bola mu vytvorená pevná výuková štruktúra a bolo potrebné získať pre výučbu kvalifikovaných odborníkov.

41 [Http://www.fdu.zcu.cz](http://www.fdu.zcu.cz). [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.fdu.zcu.cz/cz/340-kniha-a-tvarovani-papiru>

Preto by takúto úroveň nebolo možné dosiahnuť bez spolupráce s Národným archívom, Národnou knihovnou, Židovským muzeem v Prahe a ďalšími inštitúciami.⁴²

6. VÝSTAVY

6.1 MUZEUM MODERNÉHO UMĚNÍ V OLOMOUCI

V Českej republike sa najsystematickejšie venuje akvizičnej činnosti v oblasti autorskej knihy Muzeum moderného umění v Olomouci, ktorému sa podarilo usporiadať jedinečnú výstavu zameranú práve na autorskú knihu s výstižným názvom Autorská kniha. Výstava pozostávala z akýchsi dvoch častí. Prvá časť, kde boli predstavené kolekcie 401 ručne písaných a kolorovaných modlitebných knižiek z Čiech a z Moravy. Druhá časť tvorila kolekcie autorských kníh z 2. polovice 20. storočia až po súčasnosť. Neboli len knihy ale aj intermediálne druhy výtvarného umenia. V zbierke sú zastúpené mená autorov s jedinečným prístupom, ako napríklad Dalibor Chatrný, Rudolf Fila, Milan Knížák, Květa Pacovská atd. Tak isto sú zastúpení aj konceptuálni autori, ako je Petr Babák, Vladimír Havlík, Jiří H. Kocman, Vladimíra Sedláková, Jiří Valoch, atd. Ďalšou zaujímavosťou výstavy sú autorské knihy inšpirované hudbou a skúmajúce vzťah hudby a výtvarného umenia zastúpené autormi ako Milan Grygar a Petr Pokorný.

Vystavené boli aj práce vzniknuté pod vplyvom hnutia Fluxus, autorov Hendriks Bici, George Brecht, Robert Wats atd., ktoré patria ku zakladateľským dielam autorskej knihy. Ďalším špecifickým druhom boli knihy autorov tvoriacich knihy ako umelecké diela, knihy ako objekt, či dalo by sa povedať katalóg (Christian Boltanski, Marcel Broodthaers, Daniel Buren ad.). Prvý počin ku vytvoreniu takejto výstavy vznikol už od roku 1997, keď sa uskutočnil prvý nákup na podnet Pavla Zatloukala a Ladislava Daňka v spolupráci s externými špecialistami Jiřím Valochem a Zdeňkem Primusem. Ďalší krok k uskutočneniu výstavy bol roku 2003, hlavne vďaka nákupu medzinárodných akvizícií z 2. polovice 20. storočia V roku 2004 sa kurátorkou stala Gina Renotière, ktorá do zbierky získala jedinečné svetové kolekcie od berlínskeho vydavateľstva Rainer Verlag.⁴³

42 [Http://www.upce.cz](http://www.upce.cz). [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://www.upce.cz/fr/arpkvd.html>

43 [Http://www.olmuart.cz](http://www.olmuart.cz). [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.olmuart.cz/autorska-kniha--83/>

6.2 ART ARMARIUM, BRNO

V máji roku 2011 bola na základe spolupráce s Moravskou zemskou knihovnou v Brně založená minigaléria Art Armarium, ktorá je zameraná predovšetkým na prezentáciu autorských kníh a kníh ako objektu. Funguje vo formáte malých samostatných výstav v asi mesačných intervaloch. Predstavuje diela študentov a absolventov Ateliéru papír a kniha v Brne. ⁴⁴

6.3 DOX CENTRUM SOUČASNÉHO UMNĚNÍ, PRAHA

V decembri roku 2015 prebehla výstava v rámci projektu Polička. Ktorá si za cieľ dáva hľadanie hraníc autorskej knihy a jej žánrov. Trojica vystavených exponátov vznikla v Sociálneterapeutické dílně Jaroným při mestskej knihovně v Lounech v rámci terapeutickej práce s ľuďmi s mentálnym postihnutím či duševným ochorením.

Výstava se bude celkově zamýšlet nad povahou tzv. autorské knihy, bude rozvíjet otázku „Co tedy autorská kniha je?“ Je to kniha, kterou její autor vytvořil od A do Z sám – myslí i rukou napsal, nakreslil, svázal a pokud možno si i načerpal papír? Je to kniha, která existuje v jediném exempláři? Je tedy středověký rukopis autorskou knihou? A ne-li, je pak autorská kniha vázána na dobu vzniku? Jak ji potom vymezit? A není kniha náhodou autorská, i když je nakladatelsky vydána a strojově vyrobena, avšak autorem všeho jejího sdělení, slovního i obrazového, je jediný člověk?

Súčasťou prebiehajúcej výstavy bola aj prednáška Lucie Rohanovej z cyklu V6 v Archivu, ktorá sa snažila priblížiť formát autorskej knihy. ⁴⁵

6.4 NITRIANSKA GALÉRIA, NITRA

Síce je v slovenskom kontexte zatiaľ absentuje komplexná publikácia mapujúca tému autorskej knihy. Možno však určite spomenúť výstavu z roku 2003 pod kurátorským vedením Vladimíry Büngerovej s názvom *Knihá/objekt Objekt/kniha* v Nitrianskej

44 [Http://www.mzk.cz](http://www.mzk.cz) [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://www.mzk.cz/sites/mzk.cz/files/souboryMZK/pdf/art_armarium_jakub_horsky.pdf

45 [Http://www.dox.cz](http://www.dox.cz) [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/autorska-kniha-jako-kniha>

galérií v Nitre. Výstava vnímala knihu v širšom význame a prezentovala aj polohy inštalácií a objektov, ktoré knihu začleňujú do svojej štruktúry.⁴⁶

6.5 NÁRODNÍ TECHNICKÁ KNIHOVNA, PRAHA

6.6 Súčasťou už spomínanej súťaže „Evropská autorská kniha“ je sprievodná výstava prebiehajúca v pražskej Národní technické knihovně. Ktojej cieľom je priblížiť tento formát širšiemu okoliu ľudí. Vystavené sú ocenené a vybrané knihy z daného ročníku.⁴⁷

6.7 GALERIE KLEMENTINUM, PRAHA

V roku 2013 tu prebehla výstava s názvom „Místo pro imaginaci“. Výstava predstavuje reprezentatívny súbor českých autorských kníh, ale aj bibliofílií a ilustrácií, ktoré vznikali od 70. rokov 20. storočia do súčasnosti. Kolekcia autorských kníh je prezentovaná spoločne so súborom bibliofílií. Najvzácnejším exponátom na výstave je knižný objekt od významnej predstaviteľky českého a európskeho surrealizmu Toyen La Foret Sacrilége, ktorý vznikol v roku 1970 v Paríži. Jej súčasťou je kniha, originálne puzdro a surrealistické ilustrácie, vytvorené pomocou techniky suchej ihly na zelenom hodvábe. Na výstave bolo možné vidieť diela uznávaných profesionálov, ale aj mladých začínajúcich umelcov. Dôležitú súčasť výstavy predstavujú ilustrácie z nakladateľstva Aulos. Nakladateľ Z. Křenek oslovil výtvarných umelcov, ktorých doménou nie je klasická ilustračná tvorba. Z tejto spolupráce následne vzišiel rad publikácií, ktoré sa vyznačujú nevšedným spojením obrazu a textu.⁴⁸

„Záměrem výstavy je představit moderní knihu jako místo pro uplatnění tvůrčí imaginace. Kolekci autorských knih jsme propojili také se souborem bibliofilií, protože porovnání obou žánrů umožní vystihnout jejich specifické rysy, čím se liší a čím k sobě mají blízko. Jsou to dvě odlišné kategorie, které ale mají některé aspekty společné“ popisuje kurátorka výstavy Vilma Hubáčková.⁴⁹

46 [Http://www.vsvu.sk](http://www.vsvu.sk) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.vsvu.sk/vyskum-a-granty/vyskum-a-umenie/vyskumne-ulohy/podoby-autorskej-knihy-v-druhej-polovici-20-storocia-na-slovensku/>

47 [Http://www.artmap.cz](http://www.artmap.cz) [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.artmap.cz/evropska-autorska-kniha>

48 [Http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz](http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz) [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/content_new/files/tiskova_zprava_k_vystave_-_imaginace_NK.pdf

49 [Http://www.protisedi.cz](http://www.protisedi.cz) [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.protisedi.cz/article/vystava-autorskych-knih-misto-pro-imaginaci-v-narodni-knihovne>

II. PRAKTICKÁ ČASŤ

ZBORNÍK AUTORSKÝCH KNIH ATELÉRU GRAFICKÝ DESIGN FAKULTY MULTIMEDIÁLNÍCH KOMUNIKACÍ UNIVERZITY TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Pri práci na tomto zborníku autorských kníh som si uvedomil, aký veľký rozsah práce vznikol za posledných pár rokov pod strechou našej fakulty a našiel množstvo originálnych nápadov a prevedení, ktoré študenti počas rokov vkladali do formátu akým je autorská kniha. Téma tohto zadania sa v našom ateliéri zadáva už pravidelne a je fascinujúce pozorovať, ako každý rok vznikajú nové a nové nápady. Zriedkakedy vidíme realizované dve podobne práce. Študent ateliéru Grafický design sa počas bakalárskeho štúdia stretávajú s množstvom ukážok autorských kníh, najmä na hodinách typografie s pani M. A. Lenkou Baroňovou, ktorá tento predmet na našej fakulte vyučuje, ako aj na ostatných predmetoch spojených s tvorbou autorskej knihy. Preto niet divu, že kabinet pani M. A. Lenky Baroňovej, ako aj učebňa je plná diel študentov, ktorý počas existencie našej fakulty, na tomto zadaní pracovali. Podobné je to aj na hodinách Grafického designu pod vedením dr. ak. soch. Rostislava Illíka, MgA. Janý Dosoudilové a doc. PaedDr. Jiřího Elišky, kde za posledné roky pribudlo spracovanie témy, ktorou je kniha. Študenti sa postupne zoznamujú s procesom celej tvorby a techniky stojacej za vznikom autorskej knihy a často pri tom využívajú spoluprácu medzi jednotlivými obormi.

Medzi zaujímavými ukážkami prác sa nachádzajú samozrejme aj zborníky z rôznych škôl, či už českých, zahraničných, alebo katalógy obsahujúce projekty zapojené do každoročných súťaží, ako je napríklad: Nejkrásnější česká kniha, Evropská autorská kniha, alebo Fenomén kniha. Tie sa konajú každoročne a aj naši študenti sa jej úspešne zúčastňujú. Zborník, ktorý by mapoval tvorbu autorskej knihy na našej škole by sme však hľadali márne a jediná možnosť vidieť čo pod vedením pedagógov našej školy bolo vytvorené je na webovej adrese ateliéru, portfóliách jednotlivých študentov, alebo ako som už spomínal nazretím do rozsiahlej zbierky pani M. A. Lenky Baroňovej v ktorej v pár prípadoch došlo k opotrebovaniu pod rukami zvedavých študentov.

Preto mi prišla táto práca ako vhodná príležitosť na vytvorenie almanachu, ktorý by kreativitu a nesmierne množstvo nápadov našich študentov dokumentoval, archivoval a propagoval. Skôr než som sa mohol pustiť ku kreatívnej zložke tohto projektu musel som začať s dokumentáciou a dokumentovať toho bolo naozaj veľa.

Prvá časť dokumentácie spočívala v zbere všetkých fyzicky dostupných kusov kníh, ktoré sa nachádzali v rukách pedagógov, alebo boli vystavené v školských priestoroch. Drvivá väčšina pochádzala samozrejme z archívu pani M. A. Lenky Baroňovej a pár sa podarilo nájsť v kabinete pán dr. ak. soch. Rostislava Illíka. Dokopy sme mali cez šesťdesiat kníh, ktoré sme neskôr za pomoci ochotnej študentky ateliéru Reklamní fotografie Zuzany Čaprnkovej fotili v jej ateliéri. Samotná fotodokumentácia nám zabrala asi 8 hodín a vzniklo z nej 723 fotografií. Ktoré boli po nahrať z karty fotoaparátu poškodené rozpixelované. Strach z opakovaného fotenia našťastie opadol, keď sme prišli na to, že šlo len o chybu prenosu.

Ďalšie fotenie prebehlo v zlínskom Z Studiu pod dohľadom pána MgA. Dušana Wolfa, ktorý sa podieľal na vedení tvorby autorských kníh študentov kombinovaného štúdia. S fotením nám pomohol jeho kolega Luděk Ovesný, s ktorým sme nafotili asi okolo desať kníh. K týmto nám pán Wolf poskytol základné informácie o autorovi, názve a vzniku.

Po nafotení všetkých fyzicky dosiahnuteľných kníh zostalo zozbierať už len tie, ktoré sa v škole nenachádzali. Pre dohľadanie týchto materiálov sme spoločne s pani Baroňovou mailom, alebo inou formou oslovovali samotných študentov a absolventov, o ktorých sme vedeli, že ich práca by bola vhodná do zbierky. Väčšina nám odpovedala spolu so stručným popisom knihy. Ďalej som dohľadával na ateliérovom archívnom disku, na ktorom sa za každý rok uchovávali dáta každého ročníka.

Po zhromaždení všetkých podkladov, som si z každej knihy vytriedil najlepších zhruba päť až šesť fotografií a následne ich upravil, aby sa fotografie čo najviac zjednotili, keďže mnoho z nich pochádzalo z odlišného zdroja. Po dokončení som si roztriedil fotografie na štyri kategórie. Podľa nich sa delí na kapitoly aj samotný almanach. Sú to práce semestrálne, to znamená knihy a publikácie ktoré vznikli ako semestrálna úloha v predmete typografia, alebo ako ateliérový projekt vzniknutý pod vedením ateliéru Grafický design. Ďalšou kapitolou sú bakalárske práce, tie zahrňujú práce, ktoré vznikli ako bakalársky projekt. Kapitola diplomové práce zahŕňa práce, ktoré vznikli ako diplomový projekt a kapitola kombinované štúdium obsahuje práce vzniknuté pod rukami študentov, ktorý študujú diaľkovo, či už išlo o ateliérové, bakalárske alebo diplomové práce.

Samotné práce sú do seba značne odlišné čo sa týka farebnosti, prevedením, alebo len samotnou myšlienkou, ktorá stála za ich vznikom. Práve preto som k ich už tak

na prvý pohľad zložitému zovňajšku, nechcel pridávať zbytočné prvky, ktoré by autorovu prácu podľa môjho názoru len zbytočne potláčali do úzadia. Preto som si dal za cieľ, aby vynikli hlavne samotné knihy. Každú knihu reprezentujú štyri fotografie, ktoré by mali vyjadrovať celkový charakter diela. Na daný formát by určite vošlo väčšie množstvo kníh, ale tento počet mi prišiel ako vhodný kompromis medzi tým, aby divák nezačal po chvíli nudiť svojim rozsiahlym počtom a aby zároveň dostatočne popisoval ako samotná kniha vyzerá. Umiestnenie fotografií, popisného textu ako aj navigácie v knihe vychádza z dopredu navrhnutého layoutu, v ktorom sú fotografie umiestnené presne na mriežku, zarovnané s okrajom, alebo umiestnené na spadávku. Snažil som sa o zaujímavé a harmonické umiestnenie fotografií v kontraste s bielou plochou, ktorú vnímam ako grafický prvok sám o sebe. Popis autora ako aj navigácia sa na strane nemení.

Obr. 14. až 17. – náhľad layoutu a kompozície

Štyri kategórie sú od seba odlišené malým piktogramom, umiestneným v navigácii. Každý má reprezentovať danú kapitolu. Ide o knihu, ktorá naberá na svojom rozsahu a komplexnosti, podobne ako študentské práce, v samotných kapitolách. Voľným, hravým a oživujúcim prvkom v zbierke je abstraktný prvok na obálke a na predelových stranách, ktorého podoba je inšpirovaná listovaním v knihe a mala by evokovať podobu a zvuk rýchleho prelistovania stránkami. Jej umiestnenie taktiež vychádza z layoutu, podobne ako umiestnenie fotografií.

Obr. 18. a 19. – piktogramy a layout textu

Zvolil som dva druhy fontu, a to Lyon Bold a Brown Light. Lyon pôsobí klasickejšie, je to serifový font, použil som ho ako titulkový a tiež v navigácií. Do kontrastu k dominantne pôsobiacemu fontu Lyon som zvolil moderný font Brown, rezal Light pre jeho pokojné pôsobenie a dobrú čitateľnosť v malej veľkosti. Vnútorne strany sú vytlačené na matný, nie úplne biely 70g papier Holmen Book. Obálka knihy je vytlačená na pevnejší prírodný hnedý papier Kraftpack 280g., ktorý je potlačený bielou farbou. Všetkých 144 strán zborníku spolu s obálkou je spojených mäkkou šitou väzbou V4. Väzba je pre jej kvalitné spracovanie vhodná pre často namáhané knihy a neuberá veľa miesta na spoji strán, čo je vhodné pri použití fotiek ktoré na seba nadväzujú z jednej strany na druhú. Zborník má príjemný rozmer do ruky 170x230 mm.

Obr. 20. – náhľad finálneho layoutu s fotkami

Obr. 21. – finálny náhľad obálky

Obr. 22. – finálny náhľad použitia textu v úvode

Obr. 23. – finálny náhľad predelovej stránky

Zborník autorových kníh som pomenoval *Bibliofil*, čo je odvodené od termínu *Bibliofília*, dalo by sa povedať po slovensky knihomilstvo. Je to termín vyjadrujúci lásku ku krásnym, často vzácnym knihám a ich zbieranie. Práve preto je presne tento termín vhodný ako názov na zbierku tohto druhu.

ZÁVER

Pri vypracovaní svojej teoretickej časti bakalárskej práce som sa dozvedel, že umelecký žáner, akým je autorská kniha na nás pôsobí už dlhé roky a je nedielnou súčasťou umeleckej histórie. Najväčší rozkvet prežila autorská kniha najmä v 20. storočí. Môžeme vidieť, že od prvých zmienok o nej ubehlo už pár rokov, počas ktorých bola vhodným médiom pre mnohých autorov, či už na vyjadrenie protestu, nespokojnosti s režimom, alebo na vyjadrenie voľnej umeleckej činnosti. Čas dal za pravdu tomu, že sa na dôležitosti a atraktivite autorskej knihy stále nič nezmenilo.

Za roky pôsobenia si našla autorská kniha rôzne formy prevedenia a skoro vždy išla ruka v ruku s novou technológiou, ktorú kombinovala s tradičným spracovaním. Jej pôsobenie na česko-slovenskej scéne má bohatú históriu a kultúru s tým spojenú. Vďaka tomu je v Čechách mnoho významných predstaviteľov, ktorý sa tomuto odvetviu venujú dodnes a nemalá väčšina z nich sa svoje remeslo a pohľad na vec samotnú snažia ďalej prenášať na novú generáciu. Mnohý z nich sa stali učiteľia a profesori.

Preto niet divu, že v pomerne malom počte umeleckých škôl v Čechách, je u väčšiny z nich tento umelecký žáner zaradený do výučby. Inak tomu nie je ani na našej Fakulte multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a ateliéru Grafický design, kde pod rukami pedagógov prešlo už veľké množstvo študentov tvoriacich autorskú knihu. Preto niet je pochyb o tom, že autorská kniha má ešte istú a dlhú budúcnosť a jej forma spracovanie alebo myšlienka, ktorá sála za vznikom, nás bude inšpirovať aj naďalej.

Z pohľadu praktickej práce som si za úlohu vybral zdokumentovať autorské knihy študentov, ktoré vznikli na našej fakulte. Po zozbieraní všetkých potrebných materiálov a nafotení samotných kníh som tomu celému dal podobu zborníka, obsahujúceho všetky študentské diela zadelené do kategórii. Snažil som sa o reprezentatívnu formu prezentujúcu diela študentov, ktorú zatiaľ naša škola nedokumentovala.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATURY A ĎALŠÍCH ZDROJŮV

1. [Http://cdm.reed.edu](http://cdm.reed.edu) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://cdm.reed.edu/cdm4/artbooks/index.php>
2. [Https://www.artsy.net](https://www.artsy.net). [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/gene/artists-books>
3. [Http://concept.avu.cz](http://concept.avu.cz). [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://concept.avu.cz/studijni-texty-study-scripts/collatanea-prosperova-knihovna/kniha/autorske-knihy/>
4. HADLAČ, Jiří. Jiří Hadlač: výtvarné proměny knihy: Moravská galerie v Brně, Husova 14, Brno, 14. ledna - 14. února 1993. V Brně: Moravská galerie, [1993]. [44] s. ISBN 80-7027-021-7.
5. DĚDINOVÁ, Tereza. Fenomén kniha: výtvarná výchova a umění knihy = Phenomenon: the book. Vyd. 1. Editor Radek Horáček. Boskovice: Albert, 2008, 92 s. ISBN 978-807-3261-566.
6. [Http://guides.library.yale.edu](http://guides.library.yale.edu). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://guides.library.yale.edu/content.php?pid=17291&sid=4320102>
7. [Http://www.granarybooks.com](http://www.granarybooks.com). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.granarybooks.com/books/drucker2/drucker2.4.html>
8. [Http://www.philobiblon.com](http://www.philobiblon.com). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.philobiblon.com/DevArtistsBook.shtml>
9. CASTLEMAN. A century of artists books. Museum of Modern Art: distributed by Harry N. Abrams, c1994, 263 p. ISBN 08-109-6124-5.
10. [Http://cdm.reed.edu](http://cdm.reed.edu). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: http://cdm.reed.edu/cdm4/artbooks/avant_garde.php
11. [Http://guides.library.yale.edu](http://guides.library.yale.edu). [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://guides.library.yale.edu/content.php?pid=17291&sid=4320102>
12. [Http://www.metmuseum.org](http://www.metmuseum.org) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.metmuseum.org/toah/hd/surr/hd_surr.htm
13. [Http://theculturetrip.com](http://theculturetrip.com) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://theculturetrip.com/europe/the-netherlands/articles/cobra-marxist-expressionism-of-a-postwar-generation>
14. [Http://www.theartstory.org](http://www.theartstory.org). [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.theartstory.org/movement-fluxus.htm>

15. <http://www.tate.org.uk>. [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.tate.org.uk/about/projects/transforming-artist-books/summaries/edward-ruscha-twentysix-gasoline-stations-1963>
16. SOBOTA, Jan. *Kniha jako objekt*. Pardubice, 2000. ISBN 80-902-5815-8.
17. Vilma Hubáčková, tisková zpráva, národní knihovna České republiky, 13. 5. 2013
18. <http://kpk.ffa.vutbr.cz/jhk/> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://kpk.ffa.vutbr.cz/jhk/>
19. <http://www.milanknizak.com> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.milanknizak.com/zivotopis/>
20. <http://www.artplus.cz> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.artplus.cz/cs/aukcni-zpravodajstvi/1/autorske-knihy-milana-knizaka-na-trhu>
21. GABRIELOVÁ, Bronislava. *Výtvarní umělci dneška: met. materiál. Díl 2*, Miloš Slezák, Jiří Hadlač: [obrazy, grafika, sochy, plakáty... aj.]. Brno: Městské kulturní středisko Stanislava Kostky Neumanna, 1986.
22. <http://www.ceskatelevize.cz>. [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/135601-kniha-jako-vytvarny-objekt/> Lubomír Krupka
23. <http://www.ceskatelevize.cz> [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1179826-kniha-jako-umelecke-dilo>
24. <http://www.rozhlas.cz> [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radio_cesko/exkluzivne/_zprava/1044497
25. <http://www.literarky.cz> [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.literarky.cz/literatura/222-literatura/22042-krasa-to-je-oemetna-vc>
26. HORÁČEK, Radek. *Fenomén kniha: Phenomenon the book* [katalóg]. Brno, 2007.
27. <http://www.munimedia.cz>. [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://www.munimedia.cz/prispevek/aktualne-na-vystave-fenomen-kniha-ozivaji-slova-3339/>
28. <http://www.editionlidu.com>. [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://www.editionlidu.com/artbookswanted/the-project/>
29. <http://www.abot.mak.at>. [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: http://www.abot.mak.at/show_content.php?hid=2
30. <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz>. [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-nckr/>
31. <http://www.snk.sk/sk/> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.snk.sk/sk/56-novinky-2016/974-najkrajsie-knihy-slovenska-2015-cena-snk-putuje-aj-do-japonska.html>

32. <http://kpk.ffa.vutbr.cz/> [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: <http://kpk.ffa.vutbr.cz/apkuvod.php?anoat=1>
33. <http://www.czechdesign.cz/> [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: <http://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/papir-kniha3321>
34. <http://www.osu.cz/> [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://www.osu.cz/index.php?kategorie=34492&id=2915&obor=1515>
35. <http://www.fdu.zcu.cz/> [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.fdu.zcu.cz/cz/340-kniha-a-tvarovani-papiru>
36. <http://www.upce.cz/> [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://www.upce.cz/fr/arp-kvd.html>
37. <http://www.olmuart.cz/> [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.olmuart.cz/autorska-kniha--83/>
38. <http://www.mzk.cz/> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://www.mzk.cz/sites/mzk.cz/files/souboryMZK/pdf/art_armarium_jakub_horsky.pdf
39. <http://www.dox.cz/> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/autorska-kniha-jako-kniha>
40. <http://www.vsvu.sk/> [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.vsvu.sk/vyskum-a-granty/vyskuma-umenie/vyskumne-ulohy/podoby-autorskej-knihy-v-druhej-polovici-20-storocia-na-slovensku/>
41. <http://www.artmap.cz/> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.artmap.cz/evropska-autorska-kniha>
42. <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/content_new/files/tiskova_zprava_k_vystave_-_imaginace_NK.pdf
43. <http://www.protisedi.cz/> [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: <http://www.protisedi.cz/article/vystava-autorskych-knih-misto-pro-imaginaci-v-narodni-knihovne>

ZOZNAM A ZDROJE OBRÁZKOV

Obr. 1. – *El Lissitzky, About Two Squares, 1922.*

[Http://cdm.reed.edu](http://cdm.reed.edu) [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://cdm.reed.edu/cdm4/artbooks/lissitzky.php>

Obr. 2. – *Fernand Léger, La Fin du Monde, Filmée par L'Ange N.-D.*

[Http://cdm.reed.edu](http://cdm.reed.edu) [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: http://cdm.reed.edu/cdm4/artbooks/cendrars_leger.php

Obr. 3. až 4. – *Filippo Tommaso Marinetti, Les Mots en Liberté Futuristes, 1919.*

[Http://cdm.reed.edu](http://cdm.reed.edu) [online]. [cit. 2016-05-07]. Dostupné z: <http://cdm.reed.edu/cdm4/artbooks/marinetti.php>

Obr. 5. až 6. – *Edward Rusch, Every Building on the Sunset Strip, 1966.*

[Http://cdm.reed.edu](http://cdm.reed.edu) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://cdm.reed.edu/cdm4/artbooks/ruscha_sunsetstrip.php

Obr. 7. – *Marcel Duchamp, Prière de toucher, 1947.*

[Http://nga.gov.au](http://nga.gov.au) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://nga.gov.au/exhibition/softsculpture/Default.cfm?IRN=189001&BioArtistIRN=8663&MenuID=3&ViewID=2>

Obr. 8. – *Jiří H. Kocman, JHK. Book in Blue, No. x18x. 1979.*

[Https://www.vutbr.cz](https://www.vutbr.cz) [online]. [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: https://www.vutbr.cz/www_base/zav_prace_soubor_verejne.php?file_id=49252

Obr. 9. – *Milan Knížák, Kniha dokumentů, 1986.*

[Http://www.olmuart.cz](http://www.olmuart.cz) [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.olmuart.cz/autorska-kniha--83/>

Obr. 10. až 11. – *Julie Kačerovská, Krajina papíru 2009.*

[Http://www.grapheion.cz](http://www.grapheion.cz) [online]. [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: <http://www.grapheion.cz/index.php?akce=vypis&link=2012040032>

Obr. 12. až 13. – *Petr Jambor, Palimpsest 2015.*

[Http://prahavbrne.cz](http://prahavbrne.cz) [online]. [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: <http://prahavbrne.cz/?p=1492>

Obr. 14. až 17. – *náhled layoutu a kompozície, vlastný zdroj*

Obr. 18. až 19. – *piktogramy a layout textu, vlastný zdroj*

Obr. 20. – *náhled finálneho layoutu s fotkami, vlastný zdroj*

Obr. 21. – *finálny náhľad obálky, vlastný zdroj*

Obr. 22. – *finálny náhľad použitia textu v úvode, vlastný zdroj*

Obr. 23. – *finálny náhľad predelovej stránky, vlastný zdroj*